
A VÉDEGYLET ÁLLÁSFOGLALÁSA

az önkormányzati választások előtt

Bevezetés

A város fizikai lenyomata annak a kultúrának, amely létrehozta és építi, saját belsők, értékeink, ideáink tükörképe. Épületekben, köztereken, ezek elrendezésén keresztül válnak a társadalmi folyamatok, hangulatok láthatóvá, megfoghatóvá. Nem kivétel ez alól Budapest sem, de a kép amit látunk, meglehetősen lehangoló. A város szerves, értékteremtő fejlődésének a századfordulón tapasztalt lendülete az első világháborúval megtört és az ezt követő viharos évtizedekben bekövetkezett sokk, irányváltások egyike sem volt képes elérni, hogy a város újra elkezdje önmagát építeni, szervesen fejlődni. Az elmúlt évtized elején bekövetkezett újabb irányváltás kezdetben e tendencia megtörésével kecsegtetett, de mára látjuk: nem így történt, fővárosunk szétesése folytatódott, sőt, felgyorsult. Budapest, mint társadalmunk tükré széteső, rosszkezdő, frusztrált közösség képét mutatja.

Budapest számára a helyi igazgatás rendszerének decentralizációja, az állami tulajdonmonopólium megszűnése és a központi újraelosztási rendszer leépítése, a magángazdaság lehetőségeinek bővítése, a városba beáramló hatalmas működőtöke-állomány új lehetőségeket nyitott. Ugyanakkor új kényszerek is jelentkeztek részben ugyanezen változások következtében. Az önkormányzati rendszer intézményei – a korábbi szélsőséges központosság miatt a helyi önrendelkezést szűkítő bármilyen megoldástól idegenkedve – a helyi vezetésnek széleskörű autonómiát biztosítottak, de a nagyobb területi egységek, hosszabb távú érdekeiért való együttműködés intézményei kimaradtak a rendszerből. Nem került sor arra sem, hogy kialakuljanak a helyi lakosság érdemi részvételének feltételei az őt érintő döntésekben. A decentralizáció így végtére is a korábbi központi akarat helyett a helyi vezetés kezébe adta a hatalmat, de a rendszer fonáságai miatt ma sem a helyi közösségek akarata nem érvényesül, sem a magasabb szintű érdekek miatti együttműködés sem működik.

Az igazgatás decentralizálása mellett nem ment végbe az újraelosztási rendszer decentralizációja, így a korábbi központi politikai döntések helyett ma az állami támogatásokon keresztül a központi kormányzattól való pénzügyi függés érvényesül. A forráshiány miatti kényszerpályák, a „vállalkozó önkormányzat” tévképzete olyan torz és önpusztító kombináció kialakulásához vezetett, amelyben a helyi igazgatás nem (csak) szabályozza a gazdaságot és a település életét, de gazdálkodóként részt is vesz benne. Ez pedig meggátolja a rövid távú érdekektől független döntések meghozatalát és megteremti a korrupció melegágyát. Így váltak a helyi önkormányzatok a települések legjelentősebb ingatlanügynökségeivé. A globalizációs folyamatok felerősödése következtében beáramló működőtöke, a gazdaság teljesítőképességének növekedése óriási beruházóerőt generált. Az önkormányzatok ahelyett, hogy ezt az erőt a települések fejlődésének szolgálatába állították volna, a rövid távú be-

vételi kényszereknek engedelmessé, koordinálatlan fejlesztéseknek adtak teret – sokszor éppen saját választóik tiltakozása ellenére.

A főváros vezetői részben e tényezők hatására és annak következtében, hogy a multinacionális társaságok földgömbjén Magyarország ma még mindig egyet jelent Budapesttel, a globalizációs folyamatokba való minél intenzívebb bekapcsolódást tűzték ki célul. A jövőképpen Budapest, mint regionális – előbb pénzügyi, mostanság logisztikai – centrum szerepel. Az ennek érdekében folytatott, rosszul értelmezett kinalati politika szinte minden korlátozást nélkülöz a beruházók irányában a befektetések által remélt bevételek megszerzése érdekében.

Kívánatos lett volna a rendszerváltás idején megjelent új lehetőségeket a város szerves fejlődésének szolgálatába állítani. Ennek legfontosabb tényezői a következők:

- *A közigazgatás ésszerűsítése és a helyi közösség érdemi bevonása az őket érintő döntésekbe.* Ez egyrészt a helyi (kerületi, övezeti) és a fővárosi hatáskörök tisztázását jelenti, a jelenlegi mellérendelt és kölcsönösen semlegesítő hatású viszony racionalizálását. A helyiekkel együtt gondolkodó, „közösségi tervezést” megvalósító önkormányzati működés révén pedig biztosítja a valódi öngazdálkodást.

- *A város gyűrűs szerkezetének továbbépítése.* Az infrastruktúra szélsőséges centralizációjának oldása és a belső városrészek zsúfoltságának oldása.

- *A város gazdasági fejlődésének kiegyensúlyozása.* Forrásfeltárás, a töke bevonása a város számára szükséges, közcélokot szolgáló fejlesztésekbe, emellett a fejlesztések, befektetések számára alkalmassá tenni a túlszűfolt belváros mellett Budapest más, kihasználatlan területeit. Legfőképpen pedig a helyi gazdaság fejlődését, megerősödését elősegíteni.

Az elmúlt évtizedben nem jött létre az együttműködés a Főváros és kerületei között, ami pedig kedvezett annak a folyamatnak, hogy a források nagyobb része a központba, jelesül a Fővárosi Önkormányzathoz került, ami pedig tovább mélyíti az ellentéteket. A fejlesztések összefüggései kaotikussá váltak és hiányzott a problémaorientáltan működő városvezetés. Ez pedig a város szerkezetének szétzilálódásához, az erőforrások elherdálódásához, a helyi társadalom erősödő széteséséhez vezetett. Ennek konkrét tünetei

- a város térszerkezetének „amerikai típusú” alakulása (gépkocsi által uralt terek, a városi élet tematizálódása, területi szétterülés);
- a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése;
- erősödő térbeli szegregálódás;
- a lakótelepek fizikai és társadalmi értelemben vett hanyatlása;
- a magasabb jövedelműek menekülése a város zöldövezeteibe és az agglomeráció településeire;
- a külföldi töke érdektelensége a hazai modernizációban.

A mai tendenciákat leginkább sodródásként, illetve „délamerikanizálódásként” jellemezhetjük. Látható, hogy amennyiben ez a „fejlődési” pálya nem változik meg, a város leépülése gyorsuló ütemben folytatódik. Ugyanakkor korántsem mondható, hogy nem látszanak a megoldás eszközei. Ezek nagy része már tíz évvel ezelőtt is ismert volt és az elmúlt időben egyre több olyan módszer vált ismertté, amelynek révén biztosítható lenne, hogy Budapest újra élhető és szerethető város legyen. Ez a munka e javaslatokat foglalja össze abban a reményben, hogy mihamarabb sikerül majd a gyakorlatban is alkalmazni ezeket. Amennyiben a város a kultúra lenyomata, az itt élőknek áll módjukban, hogy a hosszú távú, közös célokért végzett együttműködés révén nemcsak a várost, de önmagukat is építsék. Budapestet olyan tükörré változtathatjuk, amelyikbe jól esik belenézni.

A könnyebb áttekinthetőség és a gyakorlati alkalmazás elősegítése érdekében legfontosabb javaslatainkat pontokba szedtük. Reméljük, a 2002 őszén megtartandó önkormányzati választások után a helyi vezetés az alább bemutatandó munkaterv végrehajtását mihamarabb megkezdi.

A VÉDEGYLET MUNKATERVE

Javaslat Budapest főpolgármesterének a 2002–2006 közötti időszakra

Olyan fővárost szeretnénk, ahol nyugodt lelkiismerettel nevelhetjük fel gyermekeinket!

- Budapest csak úgy fejlődhet, ha nem növekszik tovább! Vessen véget a zöldterületekkel üzött rablógazdálkodásnak a fővárosban és környékén! A városi élet minőségének javítását, az értékek megőrzését és gyarapítását szolgáló intézkedéseknek biztosítson elsőbbséget!
- Biztosítson hatékony jogi védelmet a fák, parkok, kertek, közterek, erdők és fasorok számára! Védje meg a villanegyedek és kertvárosi részek zöldövezeti jellegét! Gondoskodjon összefüggő zöldterületi hálózat megteremtéséről!
- A beruházásokat terelje a rossz környezeti állapotú, felhagyott ipari területek (barnamezős fejlesztések) irányába!
- A történelmi városrészek rehabilitációja során ösztönözze a városrészek karakterének megőrzését a meglévő épületállomány felújítása mellett!
- Ne épüljön több bevásárlóközpont a budapesti agglomeráció területén! A kereskedelem fejlesztése során részesítse előnyben a helyi vállalkozásokat, a főváros környéki mezőgazdasági termelők piacra jutását! Ösztönözze a bevásárlóutca, helyi városközpontok fejlesztését!
- Állítsa helyre a főváros és a Duna kapcsolatát! A pihenési és idegenforgalmi célú fejlesztések érdekében csökkentse a közúti kapacitást a folyó partjain!
- A közterületek közösségi, és ne pusztán közlekedési célokat szolgáljanak! Új utak építése helyett a régiek karbantartását szorgalmazza! A 4-es metró megépítése helyett az erőforrásokat összpontosítsa a meglévő tömegközlekedési hálózat felújítására és fejlesztésére, különös tekintettel az elővárosi vasúthálózat kiépítésére! Mielőbb hozza létre a Budapesti Közlekedési Szövetséget!
- A közlekedés tervezésénél a fő cél a motorizált közlekedési igények csökkentése legyen! A gyalogos, kerékpáros és kö-

zösségi közlekedés élvezzen előnyt az autózással szemben!

- A fizető parkolás teljeskörűvé tételével és autómentes zónák kialakításával tartsa távol a belvárostól a felesleges gépkocsiforgalmat! Fásított közterek alá ne épüljenek mélyparkolók!
- Az érintett lakossággal egyeztetve szorgalmazza az M0-s autópályát keleti szakaszának megépítését a gödöllői átkötéssel! Utasítsa el az M0-s északi és nyugati szakaszának építését!
- Hozzon szigorú intézkedéseket a lég-, zaj- és fényszennyezés, valamint a káros elektromágneses sugárzások csökkentése érdekében!
- Korlátozza a reklámok, különösen az óriásplakátok elhelyezésének lehetőségét a közterületeken!
- Ösztönözze a keletkező hulladékmennyiség csökkentését! Alakítsa ki a szelektív hulladékkezelés működőképes rendszerét! Az árusítóhelyeket kötelezze a kereskedelmi csomagolóanyagok visszagyűjtésére!
- Az energiagazdálkodásban a takarékoság és a hatékonyság javítása legyen az elsődleges szempont! Korszerűsítse a távfűtési rendszereket!
- A döntések előkészítésében az érintetteknek biztosítson érdemi részvételi lehetőséget!
- A városfejlesztési törekvések összehangolására alakuljon az egykori Fővárosi Közmunkák Tanácsához hasonló testület!
- A jogszabályok betartását a jelenleginél sokkal szigorúbban ellenőrizze, a szabályok megsértőit pedig hatékonyan büntesse!

(Kezdeményezte a Védegylet 2002 augusztusában. A fenti követeléseket támogatja a Levegő Munkacsoport.)

Zárszó

Budapest kelet-európai múltja és a sokszerűen teret nyert nyugati fejlődési modellek ötvözete olyan koordinálatlan, kaotikus folyamatokat indított el, amelyek következtében az elmúlt évtizedben a város fizikai és társadalmi szétesése felgyorsult. Ugyanakkor a nyugati nagyvárosok fejlődésének negatív tapasztalatai, valamint adottságaink, lehetőségeink felmérése alapján látható, hogy rendelkezésre állnak azok a módszerek, amelyek segítségével ismét otthonunkká alakíthatjuk Budapestet, ahol jó élni. A fentiekben bemutatottakat a tennivalókat a gazdasági fejlődés, a térszerkezet, a közlekedési rendszer, a zöldterületi politika és a környezetvédelem egyéb területeinek alakítását illetően, amelyek reményeink szerint egy kiegyensúlyozott fejlődés garanciáját jelenthetik. Úgy véljük, nem késő a jelenlegi tendenciákat módosítani – az elmúlt tizenkét évben tapasztalt leépülés talán egy új, élhető város születésének fájdalma; a korábbi rendszer összeomlásából és az új erők megjelenéséből adódó zűrzavaros átmenet időszaka.

A problémák és megoldások ismeretében nem tehetjük meg, hogy továbbra is engedelmessé váljunk a „befolyásolhatatlan külső erők” hatalmának. Ennek kulcsa az itt élők alkotó együttműködése. Ez másképpen nem képzelhető el, mint a társadalmi konszenzus kialakításával a fejlődés szükséges irányairól és eszközeiről, pusztán jogszabályokkal nem irányíthatók a folyamatok. A szakmai szempontból „megfelelő” megoldások csak akkor alkalmazhatók a gyakorlatban, ha azokat mind a helyi közhatalom, mind a helyi emberek elfogadják. Ezért kulcsfontosságúnak tartjuk a helyi vezetés érdemi együttműködését a polgárokkal a közös egyetértéssel meghatározott hosszú távú célok érdekében.

TEA & COFFEE PIAZZA PROJECT 2000

Ekler Dezső az új Alessi-project közép-európai résztvevője

Az Alessi cég újra megszervezte híres Tea & coffee piazza projektjét, amelynek eredményeiből most szeptembertől kaphatnak először ízelítőt a Velencei Építészeti Biennálé látogatói. A teáskészletek tervezésére felkért nemzetközi híru építészek közé Közép-Európából Ekler Dezsőt hívták meg.

1979 és 1983 között zajlott az Alessi cég történetének egyik legjelentősebb design-projektje, amely „Tea & coffee piazza” elnevezéssel vált ismertté. Az Alessandro Mendini közreműködésével szervezett akció a design új útjainak felfedezését tűzte ki célul egy olyan időszakban, amikor a 60-as és 70-es évek olasz „bel designja” kifulladásban volt, és egyre erőteljesebb nyomás jelentkezett a „Made in Italy” nemzetköziesítésére.

Olaszországban a designt történetileg az építészet gyermekének tekintik, ezért az Alessi cég úgy döntött, hogy a design új távlatainak kutatására 11 olyan „fiatal” építész hív meg, akik azt megelőzően nem foglalkoztak formatervezéssel. Az azóta legendássá vált névsor: Robert Venturi, Michael

Graves, Richard Meier, Stanley Tigerman, Hans Hollein, Charles Jencks, Kazumasa Yamashita, Oscar Tusquets, Paolo Portoghesi, Aldo Rossi és maga Alessandro Mendini.

A „Tea & coffee piazza” projektet rendkívüli érdeklődés kísérte. A készleteket egyidőben mutatták be 1983 őszén Milánóban és New Yorkban. A róla szóló könyv, amelyet az Alessi cég a Shakespeare & Company céggel közösen adott ki, 7 kiadást élt meg, és még mindig nagyon keresett tanulók és kutatók körében. A „Tea & coffee piazza” készletek különböző darabjai számos múzeum gyűjteményének részei szerte a világon (a londoni Victoria és Albert Múzeum tulajdonában megtalálható a 11 készlet teljes kollektívója), két teljes kollektívó pedig folyamatosan utazik a világban kiállításról kiállításra. A résztvevők közül Rossival és Graves-szel gyümölcsöző együttműködése alakult ki a cégnek, s ez a 80-as évek designjában meghatározó termékek sorozatához vezetett.

A mostani „Tea & coffee piazza 2000” projektnek hasonlóak a céljai, mint 20 évvel korábbi elődjének. Mendini szavaival: „Ugyanazt az ötletet vettük elő, gondolván, hogy az akció megismételhető. Az előző projekt jelentős szerepet játszott a nemzetközi design radikális átalakításában, ugyanezt várjuk ettől az új kísérleti munkától is. A tea- és kávé-készlet olyan életképi és tipológiai egység, amely érintetlen maradt az idők folyamán, s amelynek történetét mindig a formanyelvi és technológiai kutatások alapjának tekintették.”

A 2000 második felében indult projekt munkaközi prototípusait — Deyan Sudjic, a Domus magazin és a Biennálé igazgatójának javaslatára — most a 2002. szeptember 7-én nyíló Velencei Építészeti Biennálé olasz pavilonjában láthatják az érdeklődők.

Eredetileg felkérték a munkára Peter Zumthort és a Herzog & De Meuron párost is. A teás-kávé készlet tervezők végleges névsora mostanra alakult ki. Akiknek a tervei tehát Velencében láthatók:

Massimiliano Fuksas & Dorian Mandrelli / Dominique Perrault / David Chipperfield / Future Systems / Will Alsop / Juan Navarro Baldeweg / Wiel Arets & Associate / Ben van Berkel & Caroline Bos – UN Studio / M.V.R.D.V. / Ekler Dezső / Greg Lynn – FORM / Vito Acconci / Morphosis / Kazuno Sejima & Ryue Nishizawa – SANAA / Shigeru Ban / Gary Chang / Denton – Corker – Marshall / Tom Kovac / Zaha Hadid / Rem Koolhaas / Jean Nouvel / John Pawson / Toyo Ito

